

О. Ю. Галай, І. І. Івановчик, І. І. Лендъєл, К. В. Могилевець, Т. М. Туряниця

Мукачево

МУКАЧЕВО (до 1919 – Мункач, 1946–2017 – Мукачеве) – місто обласного значення [Закарпатської області](#). Має статус істор. насел. місця. Виконує функції адм. центру Мукачів. р-ну. М. знаходиться на р. Латориця (притока Бодрогу, бас. Тиси), за 774 км від Києва та 40 км від обл. центру. Площа 27,9 км². За переписом насел. 2001, проживали 82 346 осіб (складає 97,4 % до 1989): українців – 77,1 %, росіян – 9,0 %, угорців – 8,5 %, німців – 1,6 %, ромів – 1,4 %, євреїв – 0,4 %; станом на 1 жовтня 2018 – 85 848 осіб. До М. підступають пд.-сх. відроги гірського масиву Маковиця, що є частиною Вигорлат-Гутин. хребта Укр. Карпат (див. Вулканічний хребет). Місто оточують невисокі гори: Галиш, Ловачка, Павлова, Сороча, Червона, Чернеча (захищають від холод. повітр. мас з Пн. та Пн. Зх.). Є 17 парк.-сквер. зон заг. пл. 21,33 га. Об'єкти природно-заповід. фонду місц. значення: ботан. пам'ятки природи Горобина домашня та Каштан їстівний, пам'ятки садово-парк. мистецтва сквер міської лікарні (1 га), міські сквери між площею Кирила та Мефодія і вул. І. Франка (2 га; усі охороняються від 1969) й на вул. Парканія (від 1972, 2,28 га; від 2015 – ім. А. Кузьменка), парк Перемоги (від 1984, 10,864 га), Учнів. дендрол. парк (від 2005, 0,9 га). Корисні копалини: вулканічні туфи, перліт, гончарні глини та ін. Проходить одна з найважливіших залізнич. магістралей України (від 1872 діє станція). Розвинений міський громад. транспорт (автобуси, маршрутні таксі). Гол. місцевості: на правому березі Латориці – Росвигово, Підмонастир, на лівому – Підгород, Паланок, Підгоряни (усі раніше були окремими селами, які приєднали у різний час після 2-ї світової війни), Центр, Доси, Борок-Телеп, Циганський Табір. Міста-побратими: Коломия (Івано-Фр. обл.), Будовар (1-й р-н Будапешта), Добош, Егер, Кішварда, Матесалка, Нірмедеш, Целдьомолк (усі – Угорщина), Гуменне, Пряшів (обидва – Словаччина), Зента, Суботіца (обидва – Сербія), Мілець (Польща), Паг (Хорватія), Пелгржимов (Чехія).

На думку багатьох дослідників, назва походить від угор. слова «*munkás*» – працюючий, працівник. За ін. версією, тут здавна діяв водяний млин, на якому перемелювали борошно (праслов'ян. «мука»). Виявлено палеоліт. стоянки, поселення доби бронзи та раннього заліза. На поч. 1 тис. до н. е. на цих землях почали будувати укріплені поселення, що належали до пн.-фракій. етніч. масиву. У 4–3 ст. до н. е. тер. М. заселили кельт. племена, зокрема галли (пам'ятка археології нац. значення – городище Опідум). На горах Галиш і

Ловачка існував їхній металооброб. центр (один з найбільших у Європі). У 6–9 ст. під час Великого переселення відбулася слов'янізація народів, які раніше тут проживали. Згодом кілька дріб. слов'ян. поселень злилися в велике с-ще, що завдяки своєму зруч. природно-геогр. положенню переросло в місто з розвиненими торгівлею та ремісництвом. М. вперше згадується наприкінці 12 ст. в угор. хроніці «Gesta Hungarorum» («Про діяння угрів») анонім. нотаря короля Бели III як поселення на пн.-сх. околиці Угор. королівства (пізніше – тер. Берез. комітату). У ній описано перехід угор. кочових племен 896–903 через Карпати та їхні сутички з місц. слов'ян. насел., яке очолював князь Лаборець. Після спустошливого вторгнення 1086 половців на чолі з ханом Кутеском угор. король Ласло (Владислав) на Замк. горі добудував фортецю та зміцнив її кам'яними стінами. Найбільшого розорення місто зазнало 1241, коли через Верец. перевал у Карпат. улоговину увірвалися монголо-татар. війська хана Батия. Після їх відходу король Бейла IV наказав у прикордон. р-нах будувати нові фортеці та реконструювати старі на зразок західноєвропейських, зокрема й Мукачів. замок (відомий також як замок «Паланок»; нині істор. і військ. пам'ятка 13–17 ст., що має нац. значення). У 1260-х рр. М. було переважно заселене вільними селянами-колоністами нім. походження. 1352 воїни Мукачів. гарнізону побл. Підгорян розбили татар. військо та стратили полоненого хана Атламоша. Це ще більше піднесло роль М. як пн. фортеці Угорщини. Через місто проходили важливі шляхи на Сх. і Пн., зокрема й до Польщі. 1360 засн. православ. чол. монастир (нині Мукачівський Свято-Миколаївський жіночий монастир. Пам'ятки архітектури нац. значення: келії з дзвіницею, 1772; Микол. церква, 1789–1806; вул. Північна, № 2), що 1491 згадується як резиденція Мукачів. єпархії православ. Церкви. 1376 королева Угорщини та Польщі Єлизавета (Ержибет), яка володіла Мукачів. домінією, подарувала місту грамоту на право користуватися влас. печаткою із зображенням св. Мартина для скріплення угод: купівлі-продажу та перепродажу виноградників й ін. власності. Донині збереглася каплиця св. Мартина (14 ст.; пам'ятка архітектури нац. значення, вул. Миру, № 51). 1396–1414 власником міста та навколиш. сіл був родич угор. королів – князь Федір Коріятович, якого з поділ. володінь вигнав великий князь литовський Вітовт. Поділ. селяни, що прийшли з князем, заснували низку нових поселень, що значно посилило слов'ян. елемент на Закарпатті. Федір Коріятович перебудував і розширив замок, зробив його своєю резиденцією. Він із сім'єю займав верхні апартаменти, на нижніх дворах були приміщення для капітана та сторожі. За огорожею жили прислуга, майстри, ремісники та ін. Від 1415 володарем Мукачів. домінії була дружина Федора Коріятовича, а після її смерті повернено угор. королю Жигмонду. 1427 М. отримало ярмарк. право. 1445 Мукачів. домінія відійшла до регента Угорщини Яноша Гуняді, який у тому ж році звільнив М. від упр. і суду феодалів, надав Маґдебур. право (підтверджено 1484 угор. королем Матяшем Корвіном). 1514 жит. Мукачів. домінії взяли участь у селян. повстанні (жорстоко придушене) під проводом трансильван. дворянина Дьєрдя Дожі. Після поразки 1526 угор. війська від турків у битві під Могачем, в якій загинув король Лайош II, Угорщину невдовзі поділили на 3 частини. Відтоді М. було об'єктом боротьби між

трансильван. князями й австрій. Габсбурґами, а унаслідок сутичок між ними зазнавало руйнувань. 1629 після довгих суперечок Мукачів. домінія перейшла до трансильван. князя Дьєрдя I Ракоці (спочатку у тимчас., а 1635 – у спадк. володіння). Династія Ракоці володіла навколиш. землями з невеликими перервами до 1711, а М. було столицею Трансильван. князівства. Дьєрдь I Ракоці за допомогою франц. інж. протягом одного року добудував задню стіну замку та підтягнув інші. 1649 і 1656 посла Б. Хмельницького вели тут переговори з князем Дьєрдем II Ракоці про спіл. боротьбу проти польс. магнатів. 1667 князі Ракоці почали споруджувати палац (т. зв. Білий будинок; 1746–47 значно перебудовано; нині пам'ятка архітектури нац. значення, вул. Миру, № 26–28; від 1979 функціонує художня школа, названа на честь уродженця міста, зачинателя угор. реаліст. живопису М. Мункачі). 1685–88 Мукачів. замок черг. раз намагалися захопити австр. війська. За героїч. захист його господарку княгиню Ілону Зріні турец. султан Мегмед IV Авджі удостоїв грамоти-атнаме, що стало в історії Осман. імперії унікал. випадком нагородження жінки. У роки визв. війни угор. народу 1703–11 під керівництвом Ференца II Ракоці місто стало ареною боротьби між повсталими куруцями та австрій. найманцями-лабанцями. 1703–07 куруц. військо звільнило від Габсбурґів усю пн.-сх. частину Угорщини. 1707 став початком занепаду визв. боротьби, оскільки Ференц II Ракоці не виконав обіцянок перед куруцями та не скасував кріпацтво. До воєн. катастроф додалися природні – 1710 спалахнула чума. До 1711 армія різко зменшилася, а дворянство почало відкрито ставати на бік Габсбурґів. 1711 місто та замок остаточно відійшли до Австрії. 1728 найбільше землеволодіння Ференца II Ракоці з центром у М. австр. влада подарувала єпископу Бамберзькому й архієпископу Майнцькому Лотару-Францу Шенборну. Графи Шенборни сприяли розвитку економіки, міського господарства, освіти та культури. У серед. 18 ст. замок втратив військ.-стратег. значення та був перетворений на тюрму, де відбувала покарання значна кількість борців нац.-визв. руху багатьох країн, зокрема 1821–23 князь Олександр Іпсіланті. 1771 папою Климентом XIV утвор. Мукачівську греко-католицьку єпархію. 1783 організовано пошту. У 18 ст. переважно мешкали угорці й українці, почала формуватися євр. громада. 1809 за проектом А. Павличка зведено ратушу, що слугувала бл. 100 р. 1815 споруджено стаціонар. дерев'яний міст через Латорицю. 18–19 березня 1848, коли на вулицях було розклеєно відозву угор. поета Ш. Петєфі, до М. дійшли перші відомості про поч. революції у Відні та Будапешті. Понад 600 мукачівців стали добровольцями рев. угор. нац. армії під керівництвом Л. Кошута. Угор. військо під командуванням Й. Мартіні спільно з місц. ополченцями на чолі з А. Андрійковичем 22 квітня 1849 витримало важкий бій побл. підгорян. мосту та змусило відступити австрій. військо генерала Баркова на Пн. (1901 встановлено пам'ят. знак, що зберігся донині). 26 серпня 1849, через 2 тижні після капітуляції рев. угор. нац. армії під Вілагошем перед інтервенціоніст. рос. військами І. Паскевича та після особистого листа угор. головнокомандувача А. Гергея, захисники мукачів. фортеці добровільно склали зброю. Рос. війська лишалися в М. до серед. вересня 1849. У 1854 відкрито лікарню, 1864 – ошадну касу, 1868 – г-зію, телеграф і першу приватну друкарню (1879 – другу), 1872 – банк,

1878 – дитсадок, 1883 – початк. школи для хлопців і дівчат. 1870 було 917 будинків, із них 17 двоповерхових. 1872 прокладено залізницю до Будапешта, 1886 – до Львова, що сприяло перетворенню М. на знач. торг. і пром. центр. 1880 мешкали 9644, 1890 – 10 581, 1900 – 13 640 осіб. 1897 почала працювати тютюн. ф-ка (закрита після 2-ї світової війни). На зламі 19–20 ст. сформовано сучасні архіт. обриси центру, заасфальтовано вулиці, прокладено електр. освітлення. 1901 нараховувалося 486 ремісників, зокрема 83 чоботарі, 75 шевців, 61 кравець, 35 столярів, 31 гончар, 10 ковалів, 9 бляхарів, 9 бондарів і 5 перукарів. 1903 було 1553 житл. будинки, проживали 6656 юдеїв, 3493 греко-католики, 2751 римо-католик, 1590 прихожан євангел.-реформат. Церкви й осіб августин. віросповідання, 38 баптистів-унітаріатів. До цього часу М. перетворилося на важливий осередок хасидизму. 1905 споруджено костел св. Мартина (від 2002 – кафедрал. собор Мукачів. дієцезії РКЦ). 1907 правознавець, археолог, історик Т. Легоцький організував Мукачів. музейне товариство та відкрив у влас. будинку на вул. Головна (нині площа Кирила і Мефодія, № 28) перший на Закарпатті музей історії та побуту краю (див. Легоцького Тиводара музей). 1910 проживали 16 518 осіб. 1914 засн. учител. семінарію (1945–2002 – пед. училище, 2002–03 – гуманітарно-пед. коледж, 2003–08 – інститут), 1918 – торг. школу (від 1920 – академія; 1945–98 – кооп., 1998–2009 – кооп. фінанс.-комерц. технікум, відтоді – кооп. торг.-екон. коледж). Унаслідок 1-ї світової війни становище насел. значно погіршилося, що призвело до рев. виступів і заворушень. 21 березня 1919 в Будапешті, а того ж вечора в М. проголошено рад. владу та створ. її виконав. комітет – міський Директоріум. З числа колиш. військовополонених і робітників формувалася червона гвардія. 28 квітня 1919 місто окупували румун., а через 2 місяці – чехо-словац. війська. 10 вересня 1919 за Сен-Жермен. договором М. у складі Підкарпат. Русі офіційно увійшло до Чехо-Словащини. Відтоді – центр Мукачів. округу. У міжвоєнні роки працювали нафтоочис., пивовар., лікero-горілчаний заводи, мебл. майстерні й ін. підприємства, що належали приват. особам. Частина міського населення була зайнята с. госп-вом, виноградарством. 1920–24 виходив двотижневик «Село». У березні 1923 у М. засн. Русское культурно-просветительское общество имени Александра Духновича (у грудні того ж року центр. правління переведено до Ужгорода; видавало літ.-істор. ж. «Карпатский край»). 1923–27 Підкарпат. Земледіл. Союз публікував «Карпаторусский вѣстникъ»; 1930–34, 1937 товариство «Учител. громада» – місячник «Учительський голос»; 1933–38 філія товариства «Просвіта» – місячник «Світло»; 1934–38 Респ. хлібороб. партія на Закарпатті – орган укр. членів «Земля і воля». 1924 засн. євр. г-зію, 1929 – с.-г. школу (1946–98 – с.-г., 1998–2006 – аграр. технікум, від 2006 – коледж Нац. аграр. університету). 1930 мешкали 29,4 % українців, 40,3 % євреїв, 25,3 % угорців, 4,5 % німців. 1934–38 діяло Етнографічне товариство Підкарпатської Русі. Згідно з 1-м Віден. арбітражем від 2 листопада 1938 Ужгород, М. та Берегово з околицями відійшли до гортист. Угорщини. Під час 2-ї світової війни існувало підпілля. Після окупації Угорщини нім. військами у квітні 1944 у М. створ. 2 гетто, в'язнів яких за кілька тижнів вивезли до нацист. концтаборів у м. Освенцім (Польща). 26 жовтня 1944 у місто увійшли рад. війська. Тут під час боїв

відзначилися Герой Радянського Союзу І. Анкудінов і повний кавалер ордена Слави А. Антонюк. 26 листопада 1944 у М. відбувся Перший з'їзд нар. комітетів Закарп. України, на якому було прийнято Маніфест про возз'єднання Закарп. України з Рад. Україною у складі СРСР та про вихід зі складу Чехо-Словаччини. У рад. період побудовано значну кількість нових підприємств і військ. об'єктів. 1945 уведено в експлуатацію Мукачівську швейну фабрику, 1948 – Мукачівську лижну фабрику «Тиса» (від 1995 – «Фішер-Мукачево»), 1958 – Мукачівський меблевий комбінат (від 1995 – «ЕНО Меблі ЛТД»), 1961 – Мукачівський приладобудівний завод «Мукачівприлад», 1967 – Мукачівський завод «Точприлад», 1968 – Мукачівську фабрику художніх виробів, 1973 – Мукачівську трикотажну фабрику «Мрія». Були розвинені харч. (м'ясний і хліб. комбінати, молоч., пивовар., плодоконсерв., соковий заводи, кондитер. ф-ка) і буд. матеріалів (об'єдн. «Закарпатзалізобетон», заводи: «Будкераміка», керам. плитки, залізобетон. виробів і конструкцій) галузі промисловості. 1951–93 на Мукачів. аеродромі базувалася 92-й винищувал. авіац. полк. Пobl. М. обладнали радіолокац. станцію системи раннього попередження про ракет. напад. У 2-й пол. 20 ст. М. також перетворилося на один із провід. наук. і культ.-осв. центрів Закарпаття. 1946 засн. Мукачів. НДІ охорони материнства і дитинства (згодом був перетворений на Мукачів. філію спочатку Львів., а потім – Київ. НДІ педіатрії, акушерства і гінекології), 1948 – Закарп. ліс. дослідну станцію (нині Закарп. відділ. Укр. НДІ гірського лісівництва). Розпочав роботу н.-д. технол. інститут «Електрон». 1945 вийшов перший номер г. «Прапор Перемоги» (нині «Панорама»). 1947 поставлено першу виставу у Закарпатському обласному державному російському драматичному театрі (2014 вилучено з назви «рос.», а 2017 перейменовано на Мукачів. драм. театр). 1970 у Мукачів. замку «Паланок» відкрито філію Закарп. краєзн. музею – «Історія м. Мукачево та Мукачів. р-ну» (1989 на її базі засн. Мукачівський історичний музей). У 1950–80-х рр. з числа родин інж., промисловців, офіцерів, культур. діячів та ін. утворилася помітна рос. громада. 1959 мешкали 56,9 % (за всесоюз. переписом насел. 1989, – 70,2 %) українців, 15,9 % (14,9 %) росіян, 14,9 % (8,5 %) угорців, 5,8 % (1,5 %) євреїв. Наприкінці 1980-х рр. постійно проживали 2,5 % ромів. 1998 місто значно постраждало від повені (встановлено скульптурну композицію «1998 рік. Рік біди та випробування»).

Серед сучас. провід. підприємств: завод з виготовлення електроніки міжнар. корпорації «Flex» (створ. 2012); з пошиття жін. одягу – «Віад-Сейлс-Мукачево», «Віадук» «Вілтекс-Україна», «Едельвейс-Лего», «Мукатекс». 2008 на базі технол. (1995–98 – філія Тех. університету Поділля) і гуманітарно-пед. інститутів утвор. Мукачівський державний університет. У М. – обл. ліцей-інтернат з посиленою військ.-фіз. підготовкою, обл. спец. заг.-осв. школа-інтернат, 9 заг.-осв. шкіл, 8 навч.-вихов. комплексів, 2 ліцеї, 28 дитсадків; міський Будинок культури, Центр культури та відпочинку «Паланок», кіноконцерт. зал «Перемога», бібліотека для дітей, центр. бібліотека ім. О. Духновича та б-ка-філія № 7; центр первин. мед.-сан. допомоги, центр. рай. лікарня; 2 ДЮСШ, 22 спорт. клуби; 23 готел.

заклади, 5 приват. садиб і 3 хостели. 1993 засн. міськрай. г. «Мукачево», 2002 – рекламно-інформ. тижневик «Меркурій», 2010 – інформ.-політ. тижневик «Наше Мукачево». Від 1997 видавництво «Карпатська вежа» випустило понад 10 тис. найменувань книг укр., рос., угор., нім., чес. та ін. мовами. 2000 організовано міжнар. щоріч. фестиваль етніч. театрів нац. меншин «Етно-Діа-Сфера». За межами України здобули популярність цирк. колектив «Дружба» (засн. 1957, кер. – Р. Лаутнер), хореогр. колектив «Сучасник» (1985, О. Яцканич), фольклор. колектив «Руснаки» (1987, Н. Мальчицький) міського Будинку культури (усі – народні), Мукачів. хор. школа хлопчиків та юнаків (1983, засл. діяч мистецтв України В. Волонтир), вокал. гурт «Brevis» (2012; учасники: Ярослав та Магдалина Білички, Р. Білак, І. Сікомас, А. Рябінін, Е. Романко, М. Біланін).

Потреби віруючих забезпечують понад 30 культ. будівель: православні, греко-католи., римо-католи., юдей., протестанти. (зокрема реформати. Церкви, євангел. християн-баптистів, адвентистів сьомого дня, християн віри євангельської). Пам'ятки архітектури місц. значення: на вул. М. Грушевського, № 2/1 – театр (1895); на вул. О. Духновича, № 87 – дитсадок (1905–06); на вул. Королеви Єлизавети, № 22 – школа-інтернат (1916); на площі Кирила і Мефодія, № 3/2 – кінотеатр «Перемога» (1923); на вул. Миру – кінотеатр «Шкала» (№ 15, 1929) та старі корпуси заводу «Мукачівприлад» (до серед. 20 ст. – тютюн. ф-ки; № 151, 1909); на вул. Ярослава Мудрого – банк (№ 10, поч. 20 ст.) і кооп. технікум (№ 40, 1923–28); на вул. Я. Недецеї, № 45 – штаб прикордон. військ (1927); на вул. М. Пирогова, № 8 – хірург. корпус (1928–34); на вул. Підгорянська, № 101 – солодовня пивзаводу (1925); на вул. Ракоці, № 2 – нова ратуша (1904–10); на вул. І. Франка, № 43 – обл. дит. лікарня (1905); комплекси забудови (1927–35) вул. Я. Недецеї, суміж. кварталів у межах вулиць М. Грушевського, Садової, Першотравневої, Спортивної та центр. кварталу в межах вулиць Ярослава Мудрого, О. Пушкіна, Ракоці, площі Кирила і Мефодія. Пам'ятки історії: на міському кладовищі на вул. Данила Галицького – ділянка могил рад. воїнів, які загинули в боях за М. (114 осіб), могили письменника, фольклориста О. Митрака, Героїв Соц. Праці П. Пенчева й І. Роглева; на міському кладовищі по дорозі М.–Іршава – ділянка могил воїнів рад. армії, які загинули у боях за М., могили поета, прозаїка А. Карабелеша, письменника, фольклориста Л. Дем'яна, Героїв Рад. Союзу Я. Мурашкіна, М. Фатьянова, Є. Чистякова, політ. діяча П. Терека, Героїв Соц. Праці Ф. Ганчева, О. Ковача; на вул. Т. Масарика – місце поховання воїнів, які загинули під час 1-ї світової війни на Закарпатті, могила муз. педагога Х. Бато; на площі Кирила і Мефодія – група могил рад. воїнів і брат. могила партизан, які загинули під час визволення М., могила Т. Легоцького; на г. Чернеча, на тер. Микол. монастиря, – могили історика, церк. діяча 18 – поч. 19 ст. І. Базиловича й етнографа, письменника, церк. діяча 19 ст. А. Кралицького. Встановлено пам'ятники св. Кирилу та Мефодію, Федору Коріятовичу, О. Духновичу, «Матері», «Сажотрусу», «Рому-господарнику», погруддя Ференца II Ракоці, Т. Шевченка, О. Пушкіна, М. Мункачі, пам'ятний знак «Танк Т-34», обеліск Слави рад. воїнам, які загинули під час 2-ї світової війни.

Серед видат. уродженців – хіміки С. Іванчев (чл.-кор. РАН), Й. Ділунг, фахівець у галузі приклад. математики та механіки І. Адріанов, фахівець у галузі матем. моделювання Ф. Ващук, математики Й. Головач, В. Маринець, В. Мейш, А. Мохонько, фізики В. Мазур, В. Міца, В. Суран, лікар-радіобіолог Н. Білько, лікар-оториноларинголог Е. Лукач, лікар-хірург Ю. Переста, лікар-психіатр В.-С. Рибак, акушер-гінеколог В. Трухлий, фахівець з фізіології вищих рослин І. Бубряк, ботанік Й. Сікура, біохіміки І. М. Туряниця, З. Фабрі, геолог М. Іванік, правознавець В. Кампо, літературознавець О. Рудловчак, мовознавець, історик, мистецтвознавець Г. Цвенгрош; письменниця, перекладачка М. Головач, поет, літературознавець, журналіст М. Матола; живописці З. Мичка (нар. художник України), А. Іванчо (засл. художник України), Т. Сільваші (чл.-кор. НАМУ), О. Гарагонич, М. Фрідман, художник-монументаліст П. Фелдеші (засл. художник України), мистецтвознавець, живописець А. Коприва, майстриня худож. вишивки і ткацтва М. Балаж, живописець та майстриня худож. текстилю Е. Медвецька-Лутак, реставратор і текстил. художник А. Добошова, художник декор.-ужитк. мистецтва М. Рогаль; архітектор Е. Лаутнер; органістка Н. Висіч (засл. арт. УРСР), співаки О. Садварій, Р. Турянин (обидва – засл. арт. України); громад. і політ. діячі В. Бортник, І. І. Туряниця, Ю. Химинець; футболіст, тренер Й. Беца, тренер (сучасне п'ятиборство) Ф. Кота, тенісист М. Мозер, баскетболістка М. Ткаченко; підприємець, меценат О. Ровт. З містом пов'язані життя та діяльність історика, прозаїка, літературознавця В. Бирчака, правознавця, економіста В. Шандора (обидва – дійсні чл. НТШ), історика, фольклориста А. Годинки (академік АН Угорщини), правознавця, етнографа, музеєзнавця М. Обідного, мовознавця, літературознавця, поета, перекладача Е. Балецького, мовознавців П. Бунганича, В. Латти, історика, публіциста, письменника Ю. Гривняка, історика М. Трояна, історика літ-ри, поета, перекладача Ф. Тіхого, лікаря Л. Гуменюка, лікарів-педіатрів І. Сміяна (чл.-кор. НАМНУ), О. Ласиці, акушерів-гінекологів М. Жиліяєва, М. Розуменко, ортопеда-травматолога І. Зайченка, лікаря-хірурга О. Фединця, економістів А. Гелетки, В. Долинського, В. Козака, фахівців у галузі лісівництва В. Логгінова, Я. Сабана, ботаніка А. Маргіттая, хіміків Ю. Мигалини, Л. Чуйка, товарознавця І. Сирохмана, правознавця, етнографа Й. Маркова, педагога В. Росула; культ.-осв. діячів Я. Голоти, А. Штефана; письменників Марка Бараболі, М. Дочинця, Й. Жупана, В. Зозуляка, В. Ковача, Г. Колотуші, Ю. Мейгеша, М. Томчанія, поетів І. Гаврюка, М. Дуфанець, Зореслава (С. Сабол), І. Ірлявського, І. Керчі, В. Парирі, О. Фаринича, публіциста, громад. діяча В. Куриленка, поета, журналіста А. Патруса-Карпатського; художників театру І. Константинової (нар. художник України), М. Анищенко (засл. художник України), М. Зелінського (засл. діяч мистецтв Якут. АРСР), скульптора, живописця І. Бровді (нар. художник України), живописців і графіків Ю. Сяркевича (засл. художник України), Ю. Вірага, Ф. Гевердле, М. Дзися-Войнаровського, А. Добоша, А. Ерделі, Т. Йордана, В. Качуровського, Й. Келемена, В. Кислова, С. Мальчицького, В. Цібере, Ю. Шелевицького, подружжя художників декор.-ужитк. мистецтва Івана та Марії Матік; культурно-громад. діяча, художника М. Дубая, художника, спортсмена (класична боротьба) І. Кутлана; театр. діяча, письменника І. Гриць-Дуди; актриси Л. Пирогової, хор.

диригента, муз.-громад. діяча З. Корінця (обоє – нар. арт. України), диригента, композитора В. Гайдука, хор. диригента Ф. Турянина (обидва – засл. діячі мистецтв України), хор. диригента, художника, громад. діяча Л. Кайггла; громад. і політ. діячів М. Баботи, В. Балого, І. Качура, В. Комаринського, І. Рогача, Л. Романюка, П. Сови, політ. діяча, журналіста О. Борканюка (Герой Радянського Союзу); учасника 2-ї світової війни Д. Гасая (повний кавалер ордена Слави), діячів ОУН М. Габовди, І. Кедолича; історика Церкви, письменника Г.-Г. Кінаха, діячів православ. Церкви Григорія (Закаляка), Дамаскина (Бодрого), Дорофея (Філіпа), Євфимія (Шутака), Іова (Кундрі), Іонафана (Кополовича), Кирила (Мучички), Нестора (Сидорука), Сави (Бабинця), Стефана (Біляка), Феодора (Мамасуєва), діяча РКЦ А. Майнека, діяча Церкви християн віри євангельської С. Балюка; спортсмена (фрістайл) С. Кравчука.

Фотоілюстрації

Рекомендована література

1. Бурма Д. И., Воинов Л. М., Горшков А. Н. Мукачево: Путеводитель. Уж., 1978;
2. Троян М. В. Мукачевский замок. Уж., 1982;
3. Пагиря В., Дочинець М. Мукачево і мукачівці: Науково-популярні нариси і статті. Уж., 1994;
4. Пагиря В., Ціцак В. Мукачево: історія міста над Латорицею. Уж., 1996;

5. Павленко Г. В. та ін. Історія Мукачева. Уж., 1998. Т. 1. З найдавніших часів до 1918 року; Варга С. Мукачівський замок «Паланок»: Істор.-краєзн. нарис. Уж., 2002;
6. Пагіря В. Мукачево в історичних портретах. Мукачево, 2003;
7. Іванов О. Мукачеве: історія, культура, туризм: Путівник. Т., 2004;
8. Варга С. Історії та легенди Мукачівського замку: історичні факти та легенди. Мукачево, 2005;
9. Пагіря В., Пеняк С., Гудак О., Ньорба В. Мукачево – місто над Латорицею: Книга-фотоальбом. Уж., 2005;
10. Поп Д. Мукачево. Уж., 2005;
11. Мукачево: Туристич. путівник. Уж., 2005;
12. Волошин О. Мукачево у старовинній листівці. Уж., 2006;
13. Лукша О., Ньорба В. Міста Закарпаття: Фотоальбом. Уж., 2006;
14. Мукачево. Мукачево, 2006;
15. Бараній А. Мукачево. Очима наших бабусь і дідусів. Мукачево, 2007;
16. Мукачево: Фотоальбом-книга. Уж., 2007;
17. Мукачево – місто над Латорицею: Путівник. Уж., 2007;
18. Делеган М., Филиппов А. История Мукачевского замка (в документах): Научно-популяр. истор.-краевед. очерк. Уж., 2010;
19. Мукачево – місто відкритих сердець: Фотоальбом-книга. Мукачево, 2010;
20. Пагіря В., Федів Є. Творці історії Мукачева. Уж., 2011;
21. Філіппов О. 40 міфів про Мукачево: невідповідності про історичні події у місті над Латорицею і на Закарпатті: Істор. критико-порівнял. аналіз. Уж., 2011;
22. Пагіря В., Федів Є. Сторінки історії Мукачева. Уж., 2012;
23. Філіппов О. Історія Мукачева чехословацької доби: Зб. докум. нарисів. Уж., 2012;
24. Його ж. Під плащем святого Мартина: Історія герба міста Мукачево 1376–1943 рр. Уж., 2012;
25. Його ж. Мукачево в XVIII веке: краткая история одного города за 100 лет: Краевед. очерк. Уж., 2012;
26. Його ж. Мукачево в XIX веке: краткая история одного города за 100 лет: Краевед. очерк. Уж., 2012;
27. Його ж. Мукачево в XX веке: краткая история одного города за 100 лет: Краевед. очерк. Уж., 2012.

Бібліографічний опис:

Мукачево / О. Ю. Галай, І. І. Івановчик, І. І. Лендъел, К. В. Могилевець, Т. М. Туряниця // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2020. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-70412>. – Останнє поновлення : 2023.

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).